

Je diabetologie věda, nevěda, nebo pavěda?

Milan Kvapil

Dlouhá staletí trvalo, než byly koncipovány základní postuláty vědecké práce. Pro tuto aktivitu potřebujeme kromě badatele žízničního po vysvětlení dějů našeho světa postulování hypotézy a její testování definovaným pokusem s jasně a jednoznačně stanovenými cíli. Za pomoci komplexních (statistických) nástrojů akci uzavřeme vyhodnocením výsledků, které nám řeknou, jestli hypotéza odpovídá realitě. Pokud ano, je verifikována, ale jenom dočasně, neboť absolutní pravdivost není možné prokázat, takže její znevěhodnění je pouze otázkou času (falzifikace). Základní podmínkou pro to, aby výsledky byly přijaty jako vědecky relevantní, je opakovatelnost – za stejných podmínek musí být dosaženo velmi podobného výsledku. **Tomuto procesu říkáme věda.** Je zdrojem našeho blahobytu a všech pozitiv (občas provázených negativy, což jde ale většinou na vrub přirozené lidské schopnosti zneužít vše, co existuje).

Principy jsou tedy zřejmé – plánovaný „pokus“ a jeho opakovatelnost. Některé činnosti, které jsou obvykle považovány za vědecké, však ani zdaleka nesplňují základní kritéria – plánování podmínek, za kterých testují hypotézy, zejména pak opakovatelnost. Typickým příkladem je ekonomie. Za výzkumy dostávají jejich autoři Nobelovy ceny, ke zpracování výsledků z celého světa používají algoritmy, jimž snad nerozumí ani nikdo jiný než autoři (a kdoví, jestli oni). Vycházejí z dat získaných v minulosti a aplikují je do budoucnosti. Tedy vzhledem k tomu, že nemohou testovat v systémech s definovanými parametry

přesně popsanou intervenci kontrolovanou placebem (politici a běžní lidé jim do toho stále „házejí vidle“), zdá se mi, že jejich předpovědi jsou výsledkem stejné krystalomancie, jako jsou předpovědi na základě věštění z křišťálové koule. Rozdíl je pouze v tom, že jedna předpověď se opírá o intuici (v lepším případě) a druhá o intuici založenou na datech. Tak pro tyto obory jsem vymyslel termín **nevěda**. Fascinující na oblasti ekonomie je tedy fakt, že ekonomičtí vědci vždy koukají jako puci, co se to vlastně děje v systémech, které se řídí principiálně teorií chaosu, přitom se tváří, že mají vše pod kontrolou. Navíc zvládl skvěle sebe prezentaci, neboť se skromně nechají označovat za experty. Jejich argumentace oplývá veskrze nesrozumitelnými pojmy (což trochu implikuje pocit pavěd; viz další odstavec), kterými oblbují politiky. A ti, když je neposlechnou, protože se snaží vyjít vstříc potřebám lidu (tedy ti slušní), jsou dehonestováni.

Konečně, jistě jste plni očekávání, abyste se dozvěděli, co je to **pavěda (pseudověda)**. Popis celé problematiky týkající se pavědy by zabral asi zbytek mého života a spotřeboval výkon jedné farmy cloudových počítačů. **Věda** kráčí kupředu vyvracením starých pravd, takže si ponechává pouze jádro ověřených skutečností. Pavěda je založena na nevyvracení, neověřování, mystifikacích. Je tedy ekvivalentem informačního nekonečna. Základ úspěchu tohoto prosperujícího odvětví je vystižen nejlépe citátem z Umění války, které sepsal před dvěma a půl tisíciletími Sun-c': „Kořenem válečného úspěchu je zdání a klam.“ Když nesmysly

Foto: archiv

Prof. MUDr. Milan Kvapil, CSc., MBA
Prezident Diabetické asociace
České republiky

oblečeme do hávu vědecké terminologie, může nepozorným chvilku trvat, než pochopí, že jim jsou předestírány neuvěřitelné hlouposti. Ti blahoslavení a šťastní, jsoucne chudí duchem (říká Bible / Evangelium podle Matouše 5, 3; odkaz 1/, i když to asi Spasitel myslel jinak, než chápeme dnes my, viz odkaz 2), nevybavení predispozicí pro pochybování a přemýšlení, mají šťastný život, protože si nelámou hlavu a všemu uvěří...

Filozof vědy Sir Popper však řadí mezi pseudovědecké (nevědecké) obory nejen filozofii, ale i kupříkladu astrologii. A to proto, že „astrologové udržují svá tvrzení tak vágní, že jsou z principu nevyvratitelná“ (odkaz 3). Mezi námi, to dovedou i lékaři, když mlží, neboť je ošemetné přiznat, že úplně přesně nevědí, co se vlastně děje, anebo, eticky přijatelně, když je velmi bolestivé říci pravdu o zdravotním stavu nekompromisně stroze.

Zjednodušeně tedy platí, že **věda** je založena na důkazech a vyvrátitelnosti svých tvrzení, **pavěda** je založena na neurčitosti a velké škále interpretovatelnosti vyjádření, rozprostraněnosti lidské fantazie a magickém myšlení, důkazů pak netřeba.

K hloubání nad třemi pojmy mě vedla osobní zkušenost s více než třemi dekády léčby pacientů s diabetem. Proč intervence, která prokazatelně funguje ve studiích, nefunguje vždy v mé ordinaci? Neguji vědecké základy diabetologie jsa pavědcem,

když zabrnkám pro dosažení dobra (!?) na pacientovy emoce, což je mimo běžný repertoár klinických studií hodnotících farmakologickou intervenci? Proč si nemocní dělají, co chtějí, a neposlouchají vědecky podložené rady? Nahradí nás AI? A kdy to bude? Nebo je část diabetologie založena na nevědeckém, intuitivním přístupu k osobě pacienta, protože jsme (zatím) lidské bytosti s emocemi? Není diabetologie spíše nevědou, která doporučuje o důkazy opřené postupy, jejichž výsledek však může předpovídat

pouze odhadem (tedy pravděpodobností)? Jsme tedy lékaři vědecky myslící, nebo jakýmsi hybridem využívajícím dle potřeb myšlení vědeckého i nevědeckého?

Jediné uklidnění pro tuhle houštinu nevyřešitelných pochyb hledám v možnosti finálně zhodnotit ne/úspěch společného snažení objektivními parametry, jako je třeba glykovaný hemoglobin. Tedy rozhodující je cíl, ne cesta.

No jo, ale co když mi laboratoř podstrčí falešné výsledky?

Literatura

https://www.lidovky.cz/domov/evangelium-podle-matouse-5-1-16.A090420_162150_In_redakce_bat
<https://legacy.blisty.cz/art/16731.html>
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pseudověda>

knižní novinka

Diabetologie 2023

Profesor Milan Kvapil zahájil sérii Diabetologie v roce 2010. Letos vychází již 14. pokračování – Diabetologie 2023. S početným týmem spoluautorů vytvořil opět velmi užitečnou, ale i zábavnou publikaci na vysoké odborné úrovni.

Monografie přináší informace nejen o moderních/nových přípravcích v léčbě diabetu, ale zabývá se i souvislostmi týkajícími se osobností pacientů s diabetem (a jejich lékařů) i „křehké“ gerontodiabetologie. Můžeme jmenovat například texty Gliptiny nejen pro staříky a stařenky, Zanechání kouření a diabetes 2. typu, Agonisté receptoru pro GLP-1 pro prevenci cévních mozkových příhod, Komplexní logopedická péče u pacienta s diabetem, Kolo- rektální karcinom u pacienta s diabetem, Diabetologický registr k nám promlouvá

a mnoho dalších. Co však dělá knihu tak atraktivní, jsou typická úsměvná a provokující zamyšlení autora, který si dovolí zapochybovat o axiomu současné medicíny postavené na důkazech – statistickém zpracování velkých klinických studií (Konec civilizace v podobě nestatistiky), vyjádřit nedůvěru AI – umělé inteligenci (HAL 9000 pro diabetologii) či se kriticky vyjádřit k tvrzení, že obezita zkracuje život.

Kvapil, Milan: Diabetologie 2023.

Triton 2023, 248 str., 384 Kč. ISBN: 978-80-7684-196-3